

زیبایی شناسی معماری قزوین

www.ketab.ir

مولفان: سیدامیر منصوری، شهره جوادی
همکاران اصلی: سمیه مرقی، نرگس آقابزرگ

سرشناسه : منصوری، امیر، ۱۳۳۹ -
 عنوان و نام پدیدآور : زیبایی‌شناسی معماری قزوین / [مولفان] سیدامیر منصوری، شهره
 جوادی؛ [همکاران] سمیه مراقی، نرگس آقابزرگ [به سفارش] شهرداری قزوین و
 سازمان نوسازی و بهسازی شهر قزوین.
 مشخصات نشر : تهران : پژوهشکده هنر، معماری و شهرسازی نظر، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۲۸۰ ص: مصور (رنگی).
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۳۴۹-۸-۳
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 موضوع : معماری -- ایران -- قزوین
 شناسه افزوده : جوادی، شهره، ۱۳۳۶ -
 شناسه افزوده : آقابزرگ، نرگس، ۱۳۶۴ -
 شناسه افزوده : مراقی، سمیه، ۱۳۶۰ -
 شناسه افزوده : شهرداری قزوین
 شناسه افزوده : سازمان نوسازی و بهسازی شهرداری قزوین
 رده بندی کنگره : ۸۱۳۹۵ م ۴۴ NA۱۴۸۶
 رده بندی دیویی : ۷۲۰/۹۵۵۳۶۲۲
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۵۹۳۵۱۹

زیبایی‌شناسی معماری قزوین

- و هشر : تألیف گروهی
 مدیران طرح : دکتر سید امیر منصوری، دکتر شهره جوادی
 همکاران اصلی طرح : سمیه مراقی، نرگس آقابزرگ
 • همکاران طرح : احسان دیزانی، مرتضی همتی
 • مدیریت داخلی : پدیده عادلوند، شروین گودرزیان
 • گرافیک : سیدوحید احی هیربد لطفیان
 • صفحه‌آرایی : آسمانی، نسترن کچچیان
 • ناظر چاپ : رسول شای
 • امور چاپ : حمید شیری
 • ناشر : پژوهشکده نظر
 • نوبت چاپ : اول
 • شمارگان : ۱۰۰۰
 • قیمت :

شهرداری قزوین: قزوین، خیابان شهرداری، شهرداری مرکز.
 شماره تماس : ۰۲۸۱۲۲۲۲۷۰۰۱ الی ۰۲۸۱۲۲۲۲۷۰۰۵
 دورنگار : ۰۲۸۱۲۲۲۲۷۰۰۹
 pr@qazvin.ir shahrdariqazvin.pr@gmail.com

شهرداری قزوین
 دانش آفرینی و بهسازی شهر قزوین

سازمان نوسازی و بهسازی شهر قزوین: قزوین، خیابان امام
 خمینی (ره)، عمارت طوطی، شماره ۴۷
 شماره تماس : ۰۲۸۳۳۲۴۶۶۵۴ الی ۰۲۸۳۳۲۴۶۶۵۹
 دورنگار : ۰۲۸۳۳۲۴۶۶۵۵

پژوهشکده نظر: تهران، خیابان آزادی، خیابان دکتر قریب، شماره
 ۲۳. شماره تماس : ۰۲۱۶۶۴۳۵۹۸۵
 دورنگار : ۰۲۱۶۶۹۱۵۸۳۰
 info@nazar.ac.ir www.nazar.ac.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار کارفرما / ۱۵
پیشگفتار مجری / ۱۷
زیبایی‌شناسی در معماری / ۱۹
روش‌شناسی تحقیق / ۲۲

بخش اول زیبایی‌شناسی صورت

مقدمه / ۲۷
روش کار / ۲۹

• فصل اول: معرفی نمونه‌های منتخب

- آب انبار و اندام‌های آن / ۳۳
- آب انبار جنوب مسجد جامع / ۳۴
- آب انبار ملاوردیخان (خان) / ۳۷
- آب انبار حاج کاظم / ۳۹
- آب انبار سردار / ۴۲
- گرمابه و اتاق‌های آن / ۴۵
- گرمابه فخر / ۴۶
- گرمابه حاج محمد / ۴۸
- گرمابه میرزا کریم / ۵۲
- سرا، کاروانسرا و اندام‌های آن / ۵۳
- سرای رضوی / ۵۶
- کاروانسرای حاج رضا / ۵۹
- سرای سعدالسلطنه یا سرای سعادت / ۶۲
- کاخ / ۶۷
- کاخ کلاه‌فرنگی (چهلستون) / ۶۸
- سردر عالی قاپو / ۷۲
- عمارت باغ سپهدار / ۷۵
- مدرسه / ۷۹
- مدرسه التفاتیه / ۸۰
- مدرسه پیغمبریه / ۸۳
- مدرسه سردار / ۸۶
- مدرسه مسعودیه یا شیخ الاسلام / ۹۱
- مدرسه صالحیه / ۹۴
- مسجد / ۹۷
- مسجد حیدریه / ۹۸
- مسجد سنجیده / ۱۰۱
- مسجد پنجه‌علی / ۱۰۴
- مسجد جامع / ۱۰۷
- مسجدالنبی (مسجد شاه) / ۱۱۲
- مقبره (آرامگاه) / ۱۱۷
- مقبره حمداله مستوفی / ۱۱۸
- شاهزاده حسین (ع) / ۱۲۲
- آمنه‌خاتون / ۱۲۷
- امامزاده اسماعیل (ع) / ۱۳۰

• فصل دوم: تحلیل اشکال و تناسب‌های منتخب

- اشکال و تناسب‌ها / ۱۳۷
- ۱. سردرها / ۱۴۰
- تفسیر / ۱۴۲
- ۲. میانسراها (حیاط) / ۱۴۳
- تفسیر / ۱۴۶

• فصل سوم: تحلیل احجام در نمونه‌های منتخب

تفسیر / ۱۵۶

• فصل چهارم: تحلیل میزان تزیینات در نمونه‌های منتخب

- ۱. میزان تزیینات در سردرها / ۱۶۴
- تفسیر / ۱۶۵
- ۲. میزان تزیینات در میانسراها (حیاط) / ۱۶۶
- تفسیر / ۱۶۷
- ۳. میزان تزیینات در ایوان‌ها / ۱۶۸
- تفسیر / ۱۶۹
- ۴. میزان تزیینات در فضاهای اصلی / ۱۷۰
- تفسیر / ۱۷۱
- ۵. میزان تزیینات در فضاهای فرعی / ۱۷۲
- تفسیر / ۱۷۳
- ۶. میزان تزیینات در عناصر نشانه / ۱۷۴
- تفسیر / ۱۷۵

• فصل پنجم: تحلیل گونه‌های تزئین در نمونه‌های منتخب

۱. گونه‌های تزئین در سردر / ۱۸۰
تفسیر / ۱۸۱
۲. گونه‌های تزئین در میانسراها (حیاط) / ۱۸۲
تفسیر / ۱۸۳
۳. گونه‌های تزئین در ایوان‌ها / ۱۸۴
تفسیر / ۱۸۵
۴. گونه‌های تزئین در فضاها اصلی / ۱۸۶
تفسیر / ۱۸۸
۵. گونه‌های تزئین در فضاها فرعی / ۱۸۹
تفسیر / ۱۹۱
۶. گونه‌های تزئین در عناصر نشانه / ۱۹۲
تفسیر / ۱۹۳

• فصل ششم: تحلیل رنگ‌آمیزی در نمونه‌های منتخب

۱. رنگ‌آمیزی در سردرها / ۱۹۸
تفسیر / ۲۰۰
۲. رنگ‌آمیزی در میانسراها (حیاط) / ۲۰۱
تفسیر / ۲۰۲
۳. رنگ‌آمیزی در ایوان‌ها / ۲۰۳
تفسیر / ۲۰۴
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری: بخش اول
جمع‌بندی / ۲۰۵
۴. رنگ‌آمیزی در فضاها اصلی / ۲۰۵
تفسیر / ۲۰۷
۵. رنگ‌آمیزی در فضاها فرعی / ۲۰۸
تفسیر / ۲۱۰
۶. رنگ‌آمیزی در عناصر نشانه / ۲۱۱
تفسیر / ۲۱۳
- نتیجه‌گیری / ۲۱۷

مقدمه / ۲۲۳

روش کار / ۲۲۵

• فصل اول: نمونه‌ها و مسیرهای منتخب

- مسجد جامع / ۲۳۰
مدرسه سردار / ۲۳۱
مسجد النبی / ۲۳۲
سرای حاج رضا / ۲۳۳
آرامگاه شاهزاده حسین (ع) / ۲۳۴

• فصل دوم: تحلیل ویژگی‌های وابسته به نور فضا

- گشودگی / ۲۳۶
جمع‌بندی گشودگی / ۲۳۹
روشنایی / ۲۴۰
جمع‌بندی روشنایی / ۲۴۳
کاربری فضا / ۲۴۴
جریان‌های ورودی/خروجی نور / ۲۴۷
جمع‌بندی ویژگی‌های وابسته به نور فضا / ۲۴۸

• فصل سوم: تحلیل ویژگی‌های وابسته به فیزیک (کالبد) فضا

- ابعاد و تناسبات / ۲۵۲
جمع‌بندی ابعاد و تناسبات / ۲۵۶
فراخی / ۲۵۷
جمع‌بندی فراخی / ۲۶۰
تنوع رنگی / ۲۶۱
جمع‌بندی تنوع رنگی / ۲۶۴
جمع‌بندی ویژگی‌های وابسته به فیزیک (کالبد) فضا / ۲۶۵

• جمع‌بندی و نتیجه‌گیری بخش دوم

- جمع‌بندی / ۲۶۷
نتیجه‌گیری / ۲۶۹

• نتیجه‌گیری کلی / ۲۷۱

• فهرست منابع / ۲۷۵

• فهرست منابع تصاویر / ۲۷۶

فهرست تصاویر

تصویر ۱. سردر آبانبار مسجد جامع.	۳۴
تصویر ۲. راهشیر آبانبار مسجد جامع.	۳۴
تصویر ۳. تزیینات معقلی سردر آبانبار ملاوردیخان	۳۷
تصویر ۴. نمای سردر آبانبار ملاوردیخان.	۳۸
تصویر ۵. پوشش کاربندی راهشیر آبانبار حاج کاظم.	۳۹
تصویر ۶. نمای سردر آبانبار حاج کاظم.	۴۰
تصویر ۷. کروی سردر آبانبار حاج کاظم در کتاب مادام دیولافوا.	۴۰
تصویر ۸. گنبد آبانبار سردار بزرگ.	۴۲
تصویر ۹. سردر آبانبار سردار بزرگ.	۴۳
تصویر ۱۰. سردر ورودی گرمابه قجر.	۴۶
تصویر ۱۱. سربینه گرمابه قجر.	۴۷
تصویر ۱۲. سردر غربی گرمابه حاج محمدرحیم (صفا).	۴۸
تصویر ۱۳. سربینه گرمابه حاج محمدرحیم (صفا).	۴۹
تصویر ۱۴. تزیینات سردر ورودی گرمابه میرزا کریم.	۵۲
تصویر ۱۵. فضای گرمخانه گرمابه میرزا کریم.	۵۳
تصویر ۱۶. کروی میانسرای کاروانسرای رضوی از کتاب فلاندن.	۵۶
تصویر ۱۷. نمای شمالی میانسرای کاروانسرای رضوی.	۵۷
تصویر ۱۸. سردر سرای حاج رضا.	۵۹
تصویر ۱۹. علافخانه سرای حاج رضا.	۶۰
تصویر ۲۰. تزیینات نورگیر علافخانه سرای حاج رضا.	۶۰
تصویر ۲۱. پوشش علافخانه سرای حاج رضا.	۶۱
تصویر ۲۲. پوشش هشتی سردر ورودی سرای سعدالسلطنه.	۶۲
تصویر ۲۳. ایوانچه سرای سعدالسلطنه.	۶۱
تصویر ۲۴. بانسرا و حجره‌های سرای سعدالسلطنه.	۶۴
تصویر ۲۵. نمای کاخ چهلستون.	۶۹
تصویر ۲۶. تزیینات کاخ هفت‌رنگ در نمای بیرونی کاخ چهلستون.	۶۹
تصویر ۲۷. فضای حیاط کاخ چهلستون.	۷۰
تصویر ۲۸. نقاشی‌های دیوار داخلی سقفی در کاخ چهلستون.	۷۰
تصویر ۲۹. نمای سردر کاخ چهلستون.	۷۲
تصویر ۳۰. نمای کنونی سردر کاخ چهلستون.	۷۳
تصویر ۳۱. تصویری قدیمی از نمای بیرونی کاخ چهلستون.	۷۵
تصویر ۳۲. نمای جنوبی عمارت باغ چهلستون.	۷۶
تصویر ۳۳. نمای شرقی میانسرای مدرسه التفاتیه.	۸۰
تصویر ۳۴. زاویه شمال شرقی مدرسه التفاتیه.	۸۱
تصویر ۳۵. نمای یکی از حجره‌های مدرسه پیغمبریه.	۸۳
تصویر ۳۶. ارسلی هفت‌لنگه در میانسرای مدرسه پیغمبریه.	۸۴
تصویر ۳۷. نمای جنوبی میانسرای مدرسه پیغمبریه.	۸۴
تصویر ۳۸. نمای قدیمی سردر مدرسه سردار.	۸۶
تصویر ۳۹. سردر ورودی مدرسه سردار.	۸۷
تصویر ۴۰. نمایی قدیمی از گنبدخانه‌ی مدرسه سردار.	۸۷

- ۸۸ تصویر ۴۱. فضای داخلی گنبدخانه مدرسه سردار.
- ۸۸ تصویر ۴۲. نمایی از جبهه شمالی روبه گنبدخانه مدرسه سردار.
- ۹۱ تصویر ۴۳. تزیینات سردر فرعی (ورودی مسجد) مدرسه شیخ الاسلام.
- ۹۲ تصویر ۴۴. پوشش و تزیینات هشتی ورودی مدرسه شیخ الاسلام.
- ۹۲ تصویر ۴۵. نمایی از حجره‌های مدرسه شیخ الاسلام.
- ۹۲ تصویر ۴۶. نمایی از میانسرا و یکی از زاویه‌های مدرسه شیخ الاسلام.
- ۹۵ تصویر ۴۷. نمایی از ایوان شمالی روبه جبهه جنوبی مدرسه صالحیه.
- ۹۵ تصویر ۴۸. نمایی از مدرسه صالحیه قبل از تخریب.
- ۹۵ تصویر ۴۹. نمایی از میانسرا و جبهه شمالی مدرسه صالحیه.
- ۹۸ تصویر ۵۰. نمایی شمالی مسجد صالحیه.
- ۹۹ تصویر ۵۱. فضای داخلی گنبدخانه مدرسه صالحیه.
- ۹۹ تصویر ۵۲. بخشی از محراب مسجد صالحیه.
- ۹۹ تصویر ۵۳. تصویر قدیمی از محراب مدرسه صالحیه.
- ۱۰۱ تصویر ۵۴. تصویر قدیمی از گنبدخانه مدرسه صالحیه.
- ۱۰۲ تصویر ۵۵. نمایی جنوبی مسجد سنجیده.
- ۱۰۲ تصویر ۵۶. فضای داخلی گنبدخانه مسجد سنجیده.
- ۱۰۴ تصویر ۵۷. شبستان مسجد پنجه‌علی.
- ۱۰۵ تصویر ۵۸. تزیینات محراب مسجد پنجه‌علی.
- ۱۰۷ تصویر ۵۹. سردر شرقی مسجد جامع.
- ۱۰۸ تصویر ۶۰. تزیینات کاسه‌سازی چشمه هشتی ورودی شرقی مسجد جامع.
- ۱۰۹ تصویر ۶۱. نمایی از میانسرا، ایوان شمالی و جنوبی مسجد جامع.
- ۱۰۹ تصویر ۶۲. ایوان شمالی مسجد جامع.
- ۱۰۹ تصویر ۶۳. تصویر قدیمی از فضای داخلی گنبدخانه مسجد جامع.
- ۱۱۲ تصویر ۶۴. هشتی ورودی شمالی مسجدالنبی.
- ۱۱۳ تصویر ۶۵. تزیینات بخشی از سردر غربی مسجدالنبی.
- ۱۱۳ تصویر ۶۶. تزیینات ایوان جنوبی مسجدالنبی.
- ۱۱۳ تصویر ۶۷. نمایی ایوان جنوبی و گنبدخانه مسجدالنبی.
- ۱۱۸ تصویر ۶۸. نمایی بیرونی گنبد آرامگاه حمداله مستوفی.
- ۱۱۹ تصویر ۶۹. فضای داخلی بقعه حمداله مستوفی.
- ۱۲۲ تصویر ۷۰. تصویر قدیمی از نمایی شمالی بقعه شاهزاده حسین^(ع).
- ۱۲۲ تصویر ۷۱. نمایی جنوبی شاهزاده حسین^(ع).
- ۱۲۳ تصویر ۷۲. سردر ورودی شاهزاده حسین^(ع).
- ۱۲۳ تصویر ۷۳. هشتی ورودی به میانسرای شاهزاده حسین^(ع).
- ۱۲۴ تصویر ۷۴. نمایی شمالی بقعه شاهزاده حسین^(ع).
- ۱۲۷ تصویر ۷۵. نمایی قدیمی از بقعه آمنه خاتون.
- ۱۲۸ تصویر ۷۶. ورودی جنوبی و گنبدخانه بقعه آمنه خاتون.
- ۱۳۰ تصویر ۷۷. نمایی جنوبی بقعه امامزاده اسماعیل^(ع).
- ۱۳۱ تصویر ۷۸. نمایی قدیمی از بقعه امامزاده اسماعیل^(ع).
- ۱۳۱ تصویر ۷۹. ایوان شرقی امامزاده اسماعیل^(ع).
- ۱۳۲ تصویر ۸۰. تزیینات فضای داخلی گنبدخانه امامزاده اسماعیل^(ع).
- ۱۳۸ تصویر ۸۱. الگوی تحلیل اشکال و تناسبات در نمونه‌های منتخب.
- ۱۵۷ تصویر ۸۲. شکل شناسی احجام تشکیل دهنده آب‌انبارهای منتخب.
- ۱۵۷ تصویر ۸۳. شکل شناسی احجام تشکیل دهنده کاروانسراها و سرائی‌های منتخب.
- ۱۵۷ تصویر ۸۴. شکل شناسی احجام تشکیل دهنده مدرسه‌های منتخب.
- ۱۵۸ تصویر ۸۵. شکل شناسی احجام تشکیل دهنده گرمابه‌های منتخب.
- ۱۵۸ تصویر ۸۶. شکل شناسی احجام تشکیل دهنده آرامگاه‌های منتخب.
- ۱۵۸ تصویر ۸۷. شکل شناسی احجام تشکیل دهنده مساجد منتخب.
- ۱۵۹ تصویر ۸۸. شکل شناسی احجام تشکیل دهنده کاخ‌ها و عمارت‌های منتخب.
- ۱۶۳ تصویر ۸۹. الگوی تحلیل میزان تزیینات در نمونه‌های منتخب.
- ۱۷۹ تصویر ۹۰. نمونه‌هایی از گونه‌های تزیین مورد تحلیل در نمونه‌های منتخب.
- ۱۹۶ تصویر ۹۱. الگوی تحلیل رنگ آمیزی در نمونه‌های منتخب.
- ۱۹۷ تصویر ۹۲. الگوی تحلیل رنگ آمیزی در نمونه‌های منتخب.
- ۲۲۰ تصویر ۹۳. مسیر انتخابی در مسجد جامع جهت تحلیل زیباشناسی حرکت و نور در فضا.
- ۲۲۱ تصویر ۹۴. مسیر انتخابی در مدرسه سردار جهت تحلیل زیباشناسی حرکت و نور در فضا.
- ۲۳۲ تصویر ۹۵. مسیر انتخابی در مسجدالنبی جهت تحلیل زیباشناسی حرکت و نور در فضا.
- ۲۳۳ تصویر ۹۶. مسیر انتخابی در سرائی حاج رضا جهت تحلیل زیباشناسی حرکت و نور در فضا.
- ۲۳۴ تصویر ۹۷. مسیر انتخابی در آرامگاه شاهزاده حسین^(ع) جهت تحلیل زیباشناسی حرکت و نور در فضا.
- ۲۳۹ تصویر ۹۸. عدم تغییرات در سبک و رنگی در بخش عمده‌ای از فضاها و سرائی حاج رضا.
- ۲۴۳ تصویر ۹۹. حس جداسازی از محیط فیزی و حرکت متضاد در فضاها و مجاور در مسیر حرکتی مسجدالنبی.
- ۲۶۰ تصویر ۱۰۰. تغییرات میزان فراخی فضاها با افزایش و کاهش‌های غالباً دفعی در مسجدالنبی.
- ۲۶۴ تصویر ۱۰۱. تغییرات متناوب و دفعی میزان تنوع رنگی فضاها، در مدرسه سردار.

فهرست نقشه‌ها

نقشه ۱. پلان آب‌انبار مسجد جامع.	۳۶	نقشه ۴۲. برش جبهه جنوبی سرای سعدالسلطنه.	۶۵
نقشه ۲. نمای سردر آب‌انبار مسجد جامع.	۳۶	نقشه ۴۳. برش جبهه شرقی سرای سعدالسلطنه.	۶۵
نقشه ۳. برش الف. الف آب‌انبار مسجد جامع.	۳۶	نقشه ۴۴. برش جبهه غربی سرای سعدالسلطنه.	۶۵
نقشه ۴. پلان آب‌انبار ملاوردیخان.	۳۸	نقشه ۴۵. پلان همکف کاخ چهلستون.	۷۱
نقشه ۵. نمای سردر آب‌انبار ملاوردیخان.	۳۸	نقشه ۴۶. پلان طبقه اول کاخ چهلستون.	۷۱
نقشه ۶. برش الف. الف آب‌انبار ملاوردیخان.	۳۸	نقشه ۴۷. نمای جنوبی کاخ چهلستون.	۷۱
نقشه ۷. برش ب. ب آب‌انبار ملاوردیخان.	۳۸	نقشه ۴۸. نمای شرقی کاخ چهلستون.	۷۱
نقشه ۸. پلان آب‌انبار حاج کاظم.	۴۱	نقشه ۴۹. برش الف. الف کاخ چهلستون.	۷۱
نقشه ۹. نمای شرقی (سردر) آب‌انبار حاج کاظم.	۴۱	نقشه ۵۰. برش ب. ب کاخ چهلستون.	۷۱
نقشه ۱۰. برش ب. ب آب‌انبار حاج کاظم.	۴۱	نقشه ۵۱. پلان همکف سردر عالی قابو.	۷۳
نقشه ۱۱. پلان آب‌انبار سردار بزرگ.	۴۳	نقشه ۵۲. پلان طبقه اول سردر عالی قابو.	۷۳
نقشه ۱۲. نمای شرقی آب‌انبار سردار بزرگ.	۴۴	نقشه ۵۳. نمای جنوبی سردر عالی قابو.	۷۴
نقشه ۱۳. برش الف. الف سردار بزرگ.	۴۴	نقشه ۵۴. برش الف. الف سردر عالی قابو.	۷۴
نقشه ۱۴. برش ب. ب آب‌انبار سردار بزرگ.	۴۴	نقشه ۵۵. پلان همکف عمارت باغ سپهدار.	۷۶
نقشه ۱۵. پلان گرمابه قجر.	۴۷	نقشه ۵۶. پلان طبقه اول عمارت باغ سپهدار.	۷۶
نقشه ۱۶. نمای جنوبی گرمابه قجر.	۴۷	نقشه ۵۷. نمای شمالی عمارت باغ سپهدار.	۷۷
نقشه ۱۷. برش الف. الف گرمابه قجر.	۴۷	نقشه ۵۸. نمای شرقی عمارت باغ سپهدار.	۷۷
نقشه ۱۸. برش ب. ب گرمابه قجر.	۴۷	نقشه ۵۹. برش الف. الف عمارت باغ سپهدار.	۷۷
نقشه ۱۹. پلان زیرزمین گرمابه حاج محمد رحیم (صفا).	۵۰	نقشه ۶۰. برش ب. ب عمارت باغ سپهدار.	۷۷
نقشه ۲۰. نمای شمالی گرمابه حاج محمد رحیم (صفا).	۵۰	نقشه ۶۱. پلان همکف مدرسه التفتابیه.	۸۱
نقشه ۲۱. نمای غربی گرمابه حاج محمد رحیم (صفا).	۵۰	نقشه ۶۲. برش الف. الف مدرسه التفتابیه.	۸۲
نقشه ۲۲. برش الف. الف گرمابه حاج محمد رحیم (صفا).	۵۱	نقشه ۶۳. برش ب. ب مدرسه التفتابیه.	۸۲
نقشه ۲۳. برش ب. ب گرمابه حاج محمد رحیم (صفا).	۵۱	نقشه ۶۴. برش ج. ج مدرسه التفتابیه.	۸۲
نقشه ۲۴. برش ج. ج گرمابه حاج محمد رحیم (صفا).	۵۱	نقشه ۶۵. پلان همکف مدرسه پیغمبریه.	۸۱
نقشه ۲۵. پلان گرمابه میرزا کریم.	۵۳	نقشه ۶۶. پلان طبقه اول مدرسه پیغمبریه.	۸۵
نقشه ۲۶. نمای شرقی (سردر) گرمابه میرزا کریم.	۵۴	نقشه ۶۷. برش شرقی مدرسه پیغمبریه.	۸۵
نقشه ۲۷. برش الف. الف گرمابه میرزا کریم.	۵۴	نقشه ۶۸. برش الف. الف مدرسه پیغمبریه.	۸۵
نقشه ۲۸. برش ب. ب گرمابه میرزا کریم.	۵۴	نقشه ۶۹. برش ج. ج مدرسه پیغمبریه.	۸۵
نقشه ۲۹. پلان همکف سرای رضوی.	۵۷	نقشه ۷۰. برش د. د مدرسه پیغمبریه.	۸۵
نقشه ۳۰. پلان طبقه اول سرای رضوی.	۵۷	نقشه ۷۱. پلان همکف مدرسه سردار.	۸۹
نقشه ۳۱. نمای شمالی سرای رضوی.	۵۸	نقشه ۷۲. پلان طبقه اول مدرسه سردار.	۸۹
نقشه ۳۲. نمای شرقی سرای رضوی.	۵۸	نقشه ۷۳. نمای شمالی مدرسه سردار.	۸۹
نقشه ۳۳. برش الف. الف سرای رضوی.	۵۸	نقشه ۷۴. برش الف. الف مدرسه سردار.	۸۹
نقشه ۳۴. برش ب. ب سرای رضوی.	۵۸	نقشه ۷۵. برش ب. ب مدرسه سردار.	۹۰
نقشه ۳۵. پلان همکف سرای حاج رضا.	۶۱	نقشه ۷۶. برش ج. ج مدرسه سردار.	۹۰
نقشه ۳۶. پلان طبقه اول سرای حاج رضا.	۶۱	نقشه ۷۷. پلان همکف مدرسه شیخ الاسلام.	۹۲
نقشه ۳۷. برش الف. الف سرای حاج رضا.	۶۱	نقشه ۷۸. پلان زیرزمین مدرسه شیخ الاسلام.	۹۳
نقشه ۳۸. برش ب. ب سرای حاج رضا.	۶۱	نقشه ۷۹. برش الف. الف مدرسه شیخ الاسلام.	۹۳
نقشه ۳۹. برش ج. ج سرای حاج رضا.	۶۱	نقشه ۸۰. برش ب. ب مدرسه شیخ الاسلام.	۹۳
نقشه ۴۰. پلان سرای سعدالسلطنه.	۶۴	نقشه ۸۱. برش ج. ج مدرسه شیخ الاسلام.	۹۳
نقشه ۴۱. برش جبهه شمالی سرای سعدالسلطنه.	۶۵	نقشه ۸۲. برش د. د مدرسه شیخ الاسلام.	۹۳

۹۶	نقشه ۸۳. پلان همکف مدرسه صالحیه.	۱۲۵	نقشه ۱۲۴. سردر مجموعه آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع)
۹۶	نقشه ۸۴. پلان زیرزمین مدرسه صالحیه.	۱۲۵	نقشه ۱۲۵. نمای شمالی بقعه شاهزاده حسین ^(ع)
۹۶	نقشه ۸۵. برش الف. الف مدرسه صالحیه.	۱۲۵	نقشه ۱۲۶. نمای جنوبی بقعه شاهزاده حسین ^(ع)
۹۶	نقشه ۸۶. برش ب. ب مدرسه صالحیه.	۱۲۶	نقشه ۱۲۷. نمای غربی بقعه شاهزاده حسین ^(ع)
۹۶	نقشه ۸۷. برش ج. ج مدرسه صالحیه.	۱۲۶	نقشه ۱۲۸. برش الف. الف آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع)
۱۰۰	نقشه ۸۸. پلان مسجد حیدریه.	۱۲۶	نقشه ۱۲۹. برش ب. ب آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع)
۱۰۰	نقشه ۸۹. نمای شمالی مسجد حیدریه.	۱۲۸	نقشه ۱۳۰. پلان آرامگاه آمنه خاتون.
۱۰۰	نقشه ۹۰. نمای شرقی مسجد حیدریه.	۱۲۹	نقشه ۱۳۱. نمای جنوبی آرامگاه آمنه خاتون.
۱۰۰	نقشه ۹۱. برش الف. الف مسجد حیدریه.	۱۲۹	نقشه ۱۳۲. برش الف. الف آرامگاه آمنه خاتون.
۱۰۳	نقشه ۹۲. پلان همکف مسجد نجفیه.	۱۲۹	نقشه ۱۳۳. برش ب. ب آرامگاه آمنه خاتون.
۱۰۳	نقشه ۹۳. پلان زیرزمین مسجد سنجدیه.	۱۳۲	نقشه ۱۳۴. پلان همکف امامزاده اسماعیل ^(ع)
۱۰۳	نقشه ۹۴. نمای شرقی مسجد سنجدیه.	۱۳۲	نقشه ۱۳۵. پلان طبقه اول امامزاده اسماعیل ^(ع)
۱۰۳	نقشه ۹۵. نمای جنوبی مسجد سنجدیه.	۱۳۲	نقشه ۱۳۶. نمای شمالی امامزاده اسماعیل ^(ع)
۱۰۳	نقشه ۹۶. برش الف. الف مسجد سنجدیه.	۱۳۳	نقشه ۱۳۷. نمای جنوبی امامزاده اسماعیل ^(ع)
۱۰۳	نقشه ۹۷. برش ب. ب مسجد سنجدیه.	۱۳۳	نقشه ۱۳۸. نمای شرقی امامزاده اسماعیل ^(ع)
۱۰۵	نقشه ۹۸. پلان مسجد پنجه علی.	۱۳۳	نقشه ۱۳۹. برش الف. الف امامزاده اسماعیل ^(ع)
۱۰۶	نقشه ۹۹. نمای شرقی مسجد پنجه علی.		
۱۰۶	نقشه ۱۰۰. نمای جنوبی مسجد پنجه علی.		
۱۰۶	نقشه ۱۰۱. برش الف. الف مسجد پنجه علی.		
۱۰۶	نقشه ۱۰۲. برش ب. ب مسجد پنجه علی.		
۱۱۰	نقشه ۱۰۳. پلان مسجد جامع.		
۱۱۰	نقشه ۱۰۴. نمای سردر شرقی مسجد جامع.		
۱۱۰	نقشه ۱۰۵. نمای شمالی مسجد جامع.		
۱۱۰	نقشه ۱۰۶. نمای شرقی مسجد جامع.		
۱۱۱	نقشه ۱۰۷. نمای غربی مسجد جامع.		
۱۱۱	نقشه ۱۰۸. برش الف. الف مسجد جامع.		
۱۱۱	نقشه ۱۰۹. برش ب. ب مسجد جامع.		
۱۱۴	نقشه ۱۱۰. پلان مسجد النبی.		
۱۱۴	نقشه ۱۱۱. برش الف. الف مسجد النبی.		
۱۱۴	نقشه ۱۱۲. برش ب. ب مسجد النبی.		
۱۱۵	نقشه ۱۱۳. برش د. د مسجد النبی.		
۱۱۵	نقشه ۱۱۴. برش ج. ج مسجد النبی.		
۱۱۵	نقشه ۱۱۵. نمای سردر شمالی، غربی و شرقی مسجد النبی.		
۱۳۰	نقشه ۱۱۶. پلان همکف آرامگاه حمداله مستوفی.		
۱۳۰	نقشه ۱۱۷. پلان زیرزمین آرامگاه حمداله مستوفی.		
۱۳۱	نقشه ۱۱۸. نمای شمالی آرامگاه حمداله مستوفی.		
۱۳۱	نقشه ۱۱۹. برش الف. الف آرامگاه حمداله مستوفی.		
۱۳۱	نقشه ۱۲۰. برش ب. ب آرامگاه حمداله مستوفی.		
۱۲۴	نقشه ۱۲۱. پلان مجموعه آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع)		
۱۲۴	نقشه ۱۲۲. پلان همکف بقعه شاهزاده حسین ^(ع)		
۱۲۴	نقشه ۱۲۳. پلان طبقه اول بقعه شاهزاده حسین ^(ع)		

فهرست جداول

فهرست نمودارها

۱۴۰	جدول ۱. تصویر سردرها.	۱۵۳	نمودار ۱. میزان پراکندگی احجام در سردرها.
۱۴۵	جدول ۲. تصویر جداره‌های میانسراها.	۱۵۴	نمودار ۲. میزان پراکندگی احجام در میانسراها.
۱۴۸	جدول ۳. تصویر ایوان‌ها.	۱۵۴	نمودار ۳. میزان پراکندگی احجام در ایوان‌ها.
۱۵۳	جدول ۴. ترکیب احجام در ساختار بنا.	۱۵۴	نمودار ۴. میزان پراکندگی احجام در فضاهای اصلی.
۱۶۴	جدول ۵. میزان تزیینات در سردرها.	۱۵۵	نمودار ۵. میزان پراکندگی احجام در فضاهای فرعی.
۱۶۶	جدول ۶. میزان تزیینات در میانسراها.	۱۵۵	نمودار ۶. میزان پراکندگی احجام در عناصر نشانه.
۱۶۸	جدول ۷. میزان تزیینات در ایوان‌ها.	۱۶۵	نمودار ۷. میزان تزیینات در سردرها.
۱۷۰	جدول ۸. میزان تزیینات در فضاهای اصلی.	۱۶۷	نمودار ۸. میزان تزیینات در میانسراها.
۱۷۲	جدول ۹. میزان تزیینات در فضاهای فرعی.	۱۶۹	نمودار ۹. میزان تزیینات در ایوان‌ها.
۱۷۴	جدول ۱۰. میزان تزیینات در عناصر نشانه.	۱۷۱	نمودار ۱۰. میزان تزیینات در فضاهای اصلی.
۱۸۰	جدول ۱۱. گونه‌های تزیین در سردرها.	۱۷۳	نمودار ۱۱. میزان تزیینات در فضاهای فرعی.
۱۸۲	جدول ۱۲. گونه‌های تزیین در میانسراها.	۱۷۵	نمودار ۱۲. میزان تزیینات در عناصر نشانه.
۱۸۴	جدول ۱۳. گونه‌های تزیین در ایوان‌ها.	۱۸۱	نمودار ۱۳. فراوانی گونه تزیینات در سردرها.
۱۸۷	جدول ۱۴. گونه‌های تزیین در فضاهای اصلی.	۱۸۳	نمودار ۱۴. فراوانی گونه تزیینات در میانسراها.
۱۹۰	جدول ۱۵. گونه‌های تزیین در فضاهای فرعی.	۱۸۵	نمودار ۱۵. فراوانی گونه تزیینات در ایوان‌ها.
۱۹۲	جدول ۱۶. گونه‌های تزیین در عناصر نشانه.	۱۸۸	نمودار ۱۶. فراوانی گونه تزیینات در فضاهای اصلی.
۱۹۸	جدول ۱۷. رنگ آمیزی در سردرها.	۱۹۱	نمودار ۱۷. فراوانی گونه تزیینات در فضاهای فرعی.
۲۰۱	جدول ۱۸. رنگ آمیزی در میانسراها.	۱۹۳	نمودار ۱۸. فراوانی گونه تزیینات در عناصر نشانه.
۲۰۳	جدول ۱۹. رنگ آمیزی در ایوان‌ها.	۲۰۰	نمودار ۱۹. فراوانی رنگ در سردرها.
۲۰۶	جدول ۲۰. رنگ آمیزی در فضاهای اصلی.	۲۰۲	نمودار ۲۰. فراوانی رنگ در میانسراها.
۲۰۸	جدول ۲۱. رنگ آمیزی در فضاهای فرعی.	۲۰۴	نمودار ۲۱. فراوانی رنگ در ایوان‌ها.
۲۱۱	جدول ۲۲. رنگ آمیزی در عناصر نشانه.	۲۰۷	نمودار ۲۲. فراوانی رنگ در فضاهای اصلی.
		۲۱۰	نمودار ۲۳. فراوانی رنگ در فضاهای فرعی.
		۲۱۱	نمودار ۲۴. فراوانی رنگ در عناصر نشانه.
		۲۱۴	نمودار ۲۵. فراوانی گشودگی در مسجد جامع.
		۲۳۷	نمودار ۲۶. میزان گشودگی در مدرسه سردار.
		۲۳۷	نمودار ۲۷. میزان گشودگی در مسجد النبی.
		۲۳۸	نمودار ۲۸. میزان نشانه‌ها در سرای حاج رضا.
		۲۳۸	نمودار ۲۹. میزان گشودگی در آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع) .
		۲۴۰	نمودار ۳۰. میزان روشنایی در مسجد جامع.
		۲۴۱	نمودار ۳۱. میزان روشنایی در مسجد سردار.
		۲۴۱	نمودار ۳۲. میزان روشنایی در مسجد النبی.
		۲۴۲	نمودار ۳۳. میزان روشنایی در سرای حاج رضا.
		۲۴۲	نمودار ۳۴. میزان روشنایی در آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع) .
		۲۴۴	نمودار ۳۵. میزان کاربردی بودن نور در مسجد جامع.
		۲۴۵	نمودار ۳۶. میزان کاربردی بودن نور در مدرسه سردار.
		۲۴۵	نمودار ۳۷. میزان کاربردی بودن نور در مسجد النبی.
		۲۴۶	نمودار ۳۸. میزان کاربردی بودن نور در سرای حاج رضا.
		۲۴۶	نمودار ۳۹. میزان کاربردی بودن نور در آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع) .
		۲۵۲	نمودار ۴۰. ابعاد مسجد جامع.
		۲۵۲	نمودار ۴۱. تغییرات تناسبات مسجد جامع.

۲۵۲	نمودار ۴۲. ابعاد مدرسه سردار .
۲۵۳	نمودار ۴۳. تغییرات تناسبات مدرسه سردار .
۲۵۳	نمودار ۴۴. ابعاد مسجدالنبی .
۲۵۳	نمودار ۴۵. تغییرات تناسبات مسجدالنبی .
۲۵۴	نمودار ۴۶. ابعاد سرای حاج رضا .
۲۵۴	نمودار ۴۷. تغییرات تناسبات سرای حاج رضا .
۲۵۵	نمودار ۴۸. ابعاد آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع) .
۲۵۵	نمودار ۴۹. تغییرات تناسبات آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع) .
۲۵۷	نمودار ۵۰. میزان فراخی در مسجد جامع .
۲۵۸	نمودار ۵۱. میزان فراخی در مدرسه سردار .
۲۵۸	نمودار ۵۲. میزان فراخی در مسجدالنبی .
۲۵۹	نمودار ۵۳. میزان فراخی در سرای حاج رضا .
۲۵۹	نمودار ۵۴. میزان فراخی در آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع) .
۲۶۱	نمودار ۵۵. میزان تنوع رنگی در مسجد جامع .
۲۶۲	نمودار ۵۶. میزان تنوع رنگی در مدرسه سردار .
۲۶۲	نمودار ۵۷. میزان تنوع رنگی در مسجدالنبی .
۲۶۳	نمودار ۵۸. میزان تنوع رنگی در سرای حاج رضا .
۲۶۳	نمودار ۵۹. میزان تنوع رنگی در آرامگاه شاهزاده حسین ^(ع) .

پیشگفتار کارفرما

خود را با انتشار کتاب در جهت شناخت جامع و کامل شهر قزوین به رشته تحریر در آورد.

شهر قزوین به گواهی تاریخ همواره یکی از نقاط برجسته و کانون های مولد فرهنگ و تمدن گران سنگ ایران زمین بوده است. کثرت آثار ثبت شده و ثبت نشده تاریخی مربوط به دوره های مختلف، از قرن های پیش از میلاد مسیح تا دوره قاجار، همگی نشان می دهند که این شهر سهم زیادی در تاریخ تمدن ایران داشته است.

ولایتین شهر با چنین تاریخ، فرهنگ و معماری قوی اکنون برای عموم فرهنگ دوستان و پژوهشگران و حتی مردم و اهالی خود این شهر ناشناخته مانده است.

مجموعه حاضر به عنوان نتایج یکی از ده ها پروژه مطالعاتی این سازمان، ابزاری جهت شناخت معماری سنتی شهر قزوین و معرفی شیوه ها و عناصر زیبا سازنده آن در دوره های مختلف تاریخی است. تجربه زیباشناختی، تجربه ای خواننده و مطلوب است که به زندگی ارزش و معنا می بخشد. این تجربه مبتنی بر تعمقی نشأت گرفته از درون مردم و مردمی است که سبب می شود او محیطش را بهتر درک کند؛ تجربه ای که در بین همه مردم و در هر زمانی مستلزم تمرکز بر برخی از جنبه های محیط اطراف است.

لازمه دریافت زیبایی و درک زیباشناسی به خصوص در حیطه معماری و شهرسازی، فراگیری اصول و مبانی آن مانند گرافیک (فرم، رنگ، نور)، انسجام، خلاقیت، حس آرامش و آسایش و هویت است. با مروری گذرا بر معیارهای زیبایی و مدرن می توان به

سازمان نوسازی و بهسازی قزوین به عنوان یکی از سازمان های زیرمجموعه شهرداری قزوین به منظور احیاء بافت قدیمی شهر به صورتی که بتواند نیازهای زندگی امروز را تأمین و از خالی شدن سیمه جلوگیری نماید، تأسیس شده است. این سازمان در راستای آرمان های خود مبنی بر نمایان سازی و بهسازی و احیاء کردن شهر قزوین در فهرست شهرهای تاریخی و باستانی طریق مرمت و احیاء فضاها و بناهای تاریخی و بهسازی آن به عموم شهروندان و گردشگران خارجی و داخلی و ارائه طرح های نوین اصلاح بافت های فرسوده شهری و تبدیل آن به بافت های مطلوب، همواره با نظارت کارشناسانه، مدیریت مشارکتی، همکاری و همدلی تمامی ارکان خود در جهت کسب روزافزون رضایت خاطر طرف های ذی نفع تلاش نموده است. پروژه ها و طرح های این سازمان چه آنهایی که تماماً یا قسمتی از آنها دارای ماهیت پژوهشی و مستندسازی است و چه پروژه های اجرایی و فعالیت های نظارتی، همواره نتایجی را به دنبال دارند که از نقطه نظر تاریخی دارای اهمیت بسیاری است، زیرا بخشی از شناخت کالبدی و فرهنگی گذشته و امروز را برای آیندگان به یادگار می گذارد.

از آنجائی که هدف هر علمی ممکن ساختن شناخت و درک بهتر، قرار دادن دانسته ها در دسترس بیشترین تعداد افراد و مفید بودن کاربرد آن است، سازمان نوسازی و بهسازی تصمیم گرفت نتایج کلیه مطالعات